

KÄLLÖVNING 4

Carl von Linnés egen syn på människan

Källorna i denna övning är till största delen hämtade från webbplatsen "The Linnean Society of London" (www.linnean.org). Sällskapet grundades 1788 av tre engelska naturvetenskapsmän och tog sitt namn efter den svenske vetenskapsmannen Carl von Linné som gått bort tio år tidigare. Hos Linnean Society finns merparten av Linnés samlingar bevarade och sällskapet arbetar idag för att vårda naturalhistorien och främja naturvetenskaplig debatt.

Denna källövning fokuserar på vad Linné själv skrev om människan och nedan följer flera utdrag från hans verk (hämtade från webbplatsen som tidigare nämnts). Eftersom allt Linné skrev är på latin finns en kort förklarande text i anslutning till varje källa. De förklarande texterna är baserade på det som står på webbplatsen men fritt översatta från engelska till svenska. Vill du läsa webbplatsens förklaringar i original finns de på: <https://www.linnean.org/learning/who-was-linnaeus/linnaeus-and-race>.

Arbeta med följande frågor och skriv ned svaren:

1. Vad i dessa källor talar **för** att Linné var rasist? Markera sådant som du uppfattar som bevis för att Linné var rasist.
2. Vad i dessa källor talar **emot** att Linné var rasist? Markera sådant som du uppfattar som bevis för att Linné *inte* var rasist.
3. Värdera källorna från Linné mot varandra. Vilken av källorna är viktigast om man vill diskutera Linnés förhållande till rasism? Varför?
4. Efter att ha läst källor från olika håll, vilka är mest relevanta? Är du mer eller mindre övertygad nu i frågan om huruvida Linné var rasist?

UTDRAG FRÅN LINNÉS TEXTER OM MÄNNISKAN

Linné gav ut sitt stora klassificerande verk *Systema Naturae* för första gången år 1735, vid 28 års ålder. I boken delade han in naturen i tre riken: mineralriket, växtriket och djurriket. Linné var den förste naturvetenskapsmannen att inkludera människan i djurriket och placerade in henne i gruppen "Quadrupedia" [fyrfotadjur] och i ordningen "Antropomorpha" [människoliknande]. Dessa benämningar ändrade Linné senare, på 1750-talet, till "Mammalia" [däggdjur] och "Primates" [de främsta]. Gruppen "Antropomorpha" innehöll släktena "Homo" [människa], "Simia" [apor] och "Bradypus" [sengångare].

I. QUADRUPEDIA.			
Corpus hirsutum. Pedes quatuor. Feminae viviparæ., lactiferæ.			
ANTHROPO- MORPHA. Dentes primores 4. ut- rimque: vel nulli.	Homo.	Noſce te ipſum.	H { Europæus albefe. Americanus rubefe. Aſiaticus fufcus. Africanus nigr.
	Simia.	ANTERIORES. POSTERIORES. Digiti 5. 5. Poſteriores anterioribus fimiles.	Simia cauda carens. Papio. Satyrus. Cercopithecus. Cynocephalus.
	Bradypus.	Digiti 3. vel 2. . . 3.	Al. Ignavus. Tardigradus.

Bild 1: *Systema Naturae*, första upplagan, 1735

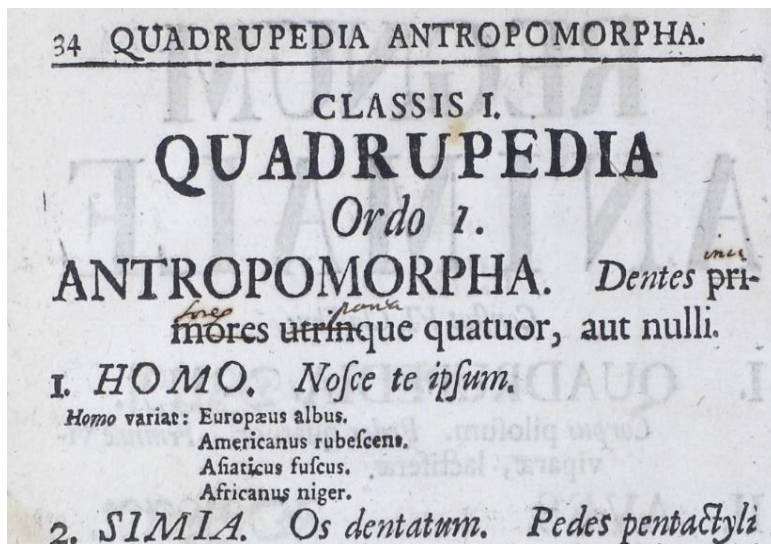

Bild 2: Systema Naturae, andra upplagan, 1740

Systema Naturae redigerades tolv gånger under Linnés livstid. Varje ny upplaga blev ändrad och korrigerad och verket växte i både omfattning och innehåll. I de första nio upplagorna (1735–1756) förändras inte Linnés klassifikation av människan och arten "Homo. Nosce te ipsum" [Människa. Känn dig själv] delas in i fyra typer, eller "varieteter" som Linné kallar dem på latin: *Europæus albus* [europeisk vit], *Americanus rubescens* [amerikansk röd-aktig], *Asiaticus fuscus* [asiatisk brun-aktig], *Africanus niger* [afrikansk svart].

I sitt verk *Critica botanica* (1737) skriver Linné också om den mänskliga arten och dess varieteter:

"Den allsmäktige skapade en människa enligt den Heliga skrift, men om minsta karaktär skulle räcka fanns idag tusen människoarter. Ty det finns människor med rött, vitt, svart och grått hår, med vitt, rödaktigt, brunt, svart ansikte, med rak kort, krökt, trubbig, örnläk näsa, det finns jättar, dvärgar, feta, smala, rakryggade, krökta, giktbrutna och halta människor. Men vilken vettig människa skulle kalla dem för olika arter? Låt oss därför antaga säkra karaktärer och avslöja de falska som förför oss. Jag förklarar därför att storlek, plats, tid, färg, lukt, smak, nytta, kön, monstrositet, hårlighet, livslängd, mängd etc. inte utgör särmärken att urskilja en art med."¹

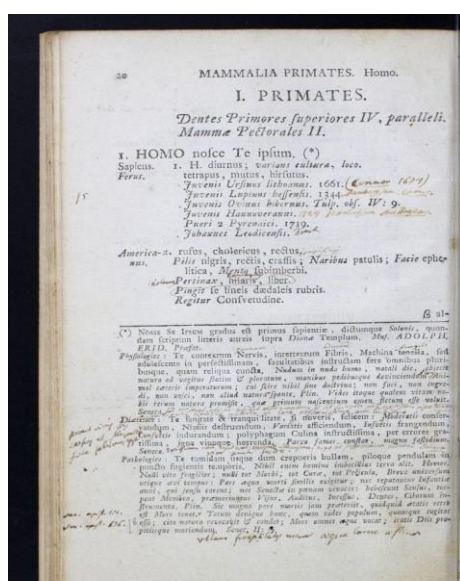

Bild 3: Systema Naturae, tionde upplagan, 1758

Någon gång på 1750-talet började Linné omarbete sin klassifikation av människan. Resultatet publicerades i den tionde upplagan av *Systema Naturae* år 1758. Här har antalet varieteter av släktet "Homo" ökat till sex och vid sidan av de fyra tidigare nämnda varieteterna skriver Linné in "Monstrosi" (en varietet som Linné menar har blivit säregen av miljö och omgivning, t.ex. *alpini* som lever i bergen och blivit små, viga och blyga, eller *hottentotter* som Linné påstod var mindre fertila eftersom de ansågs bara ha en testikel) och *Feri* ("vildmänniskor", som uppfostrats av djur).²

Linné lade dessutom till fysiska och moraliska kännetecken för varieteterna. När tidigare upplagor av *Systema Naturae* beskrev släktet Homo på fyra rader, använder Linné i den tionde upplagan fem sidor för att beskriva människan. Beskrivningarna utvecklas i utförliga fotnoter.

¹ Översättningen är hämtad från Gunnar Broberg, *Mannen som ordnade naturen*, 2019, s. 333

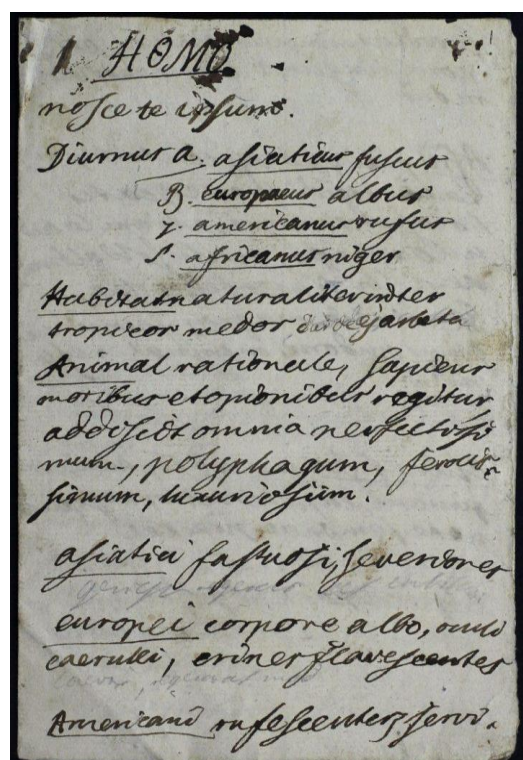
² Gunnar Broberg, *Mannen som ordnade naturen*, 2019, s. 334

I fotnoterna beskriver Linné följande kännetecken för var och en av varieteterna:

1. Karaktär, hudfärg, temperament, kroppshållning
2. Fysiska egenskaper som hårfärg, ögonfärg, utmärkande ansiktsdrag
3. Beteende
4. Sätt att klä sig
5. Styrelseskick

På www.linnean.org har man gjort följande uppställning för att tydliggöra hur Linné beskriver de mänskliga varieteterna i tionde upplagan av *Systema Naturae*:

Varietet	1. Karaktär	2. Kropp	3. Beteende	4. Klädsel	5. Styrelse
Americanus	Röd, kolerisk [=hetsig], rakryggad	Rakt, tjockt svart hår, vida näsborrar, fräknigt ansikte, skägglösa	Orubbliga, glada, fria	Målar sig med röda linjer	Styrs av sedvanliga rättigheter
Europaeus	Vit, sangvinisk [=gladlynt], muskulös	Tjockt gult hår, blå ögon	Ljusa, kloka, uppfinningsrika	Skyddad av åtsittande kläder	Styrs av riter
Asiaticus	Gul, melankolisk [=dyster], stel	Svartaktigt hår, mörka ögon	Strikta, högdragna, giriga	Skyddas av lösa plagg	Styrs av åsikter
Africanus	Svart, flegmatisk [=trög], lat	Mörkt flätat hår, hud som siden, platt näsa, svullna läppar, kvinnorna har långa blygdläppar och har mycket bröstmjölk	Sluga, tröga försumliga	Smörjer sig med fett	Styrs av nycker

I den första upplagan av *Systema Naturae* placerades *Europaeus* överst bland varieteterna, följt av *Americanus*, *Asiaticus* och *Africanus*.

En senare källa från 1750-talet (lektionsanteckningar nedtecknade under en föreläsning som hölls av Linné) visar att Linné då började föreläsningen med *Asiaticus*, och sedan fortsatte med *Europaeus*, *Americanus* och *Africanus*.

I den tionde upplagan av *Systema Naturae* ändrade Linné ordningen igen och placerade *Americanus* överst. Ordningen på varieteterna har alltså ändrats flera gånger, men gemensamt för alla källor är att *Africanus* alltid placeras längst ner på listan.

Bild 4: Lektionsanteckningar från en föreläsning av Linné, nedtecknade av Carl von Linnés son, 1750-talet